

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертацію Мойсеєнко Вікторії Василівни
«Асертивність як соціально-психологічний механізм вибору стратегій
статусної поведінки студентською молоддю»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 053 Психологія**

Дисертаційна робота В. В. Мойсеєнко є актуальною, оскільки саме проблема асертивності як соціально-психологічного механізму вибору стратегій статусної поведінки належить до фундаментальних проблем психології та багатьох інших галузей наукового знання. Нині зростає потреба у висококваліфікованих фахівцях, здатних швидко й оперативно діяти у мінливому середовищі, успішно вирішувати проблеми різного характеру, самостійно навчатися упродовж життя, визначити найважливіші цілі, ідеали, сенс життя, відповідно до яких формують реалізацію планів, обираючи найбільш ефективні стратегії. Дисертантка вказує не те, що несамотійність в прийнятті рішень, розгубленість, безпорадність, претензійність, знижена критичність ставлення до себе, порушують процес виробітку стратегії.

Наразі існує досить багато невирішених і дискусійних питань відносно цієї проблеми, тому звернення автора до теми асертивності як соціально-психологічний механізм вибору стратегій статусної поведінки студентською молоддю, заслуговує схвальної оцінки.

Дослідження проводилося в рамках комплексних науково-дослідних тем кафедри загальної та соціальної психології Херсонського державного університету «Соціально-психологічні технології розвитку особистості» (№ 0115U001718), «Соціально-психологічні виміри становлення і розвитку особистості» (№ 0119U101096).

Вагомою є наукова новизна дослідження, яка полягає у тому, що дисертанткою вперше на основі системного теоретико-емпіричного

дослідження розроблено та операціоналізовано структурно-функціональну модель асертивності як механізму вибору стратегій статусної поведінки студентською молоддю. Авторкою з'ясовано особливості прояву асертивності та виявлено психологічні чинники (ціннісні орієнтації, соціальні стосунки, особистісна самоактуалізація) формування асертивної поведінки; визначено структурні складові асертивності: когнітивний, емоційно-регулятивний, конативний. Дослідницею визначено специфіку проявів статусності у студентської молоді; теоретично обґрунтовано і емпірично досліджено стратегії статусної поведінки у студентів (стратегія активної самореалізації, деструктивна стратегія, асертивна стратегія, стратегія особистісного зростання); виявлено взаємозв'язки між компонентами асертивності та стратегіями статусної поведінки у студентської молоді. Крім того, у роботі поглиблено та уточнено: уявлення про зміст, психологічні чинники та умови формування асертивної поведінки, сучасні теоретико-методологічні підходи до вивчення прояву стратегій статусної поведінки у студентської молоді; набули подальшого розвитку: дефініції «асертивність», «асертивна поведінка», «статус», «стратегії статусної поведінки», погляди на підходи вивчення прояву стратегій статусної поведінки у студентської молоді.

Переконалим і беззаперечним є практичне значення дослідження, яке полягає в тому, що отримані Мойсеєнко В.В. результати забезпечують можливість подальшої діагностики різних проявів статусності, що, в свою чергу, дозволяє прогнозувати варіанти вибудовування професійної кар'єри та статусних відносин; апробований у дослідженні комплекс психодіагностичних методик доцільно використовувати для моніторингу розвитку асертивної поведінки. Отримані авторкою результати дослідження можна використовувати в профорієнтаційній роботі та роботі з персоналом або підборі кадрів. Крім того, вони можуть бути використані в освітньому процесі закладів середньої освіти різного типу; підготовці майбутніх

фахівців-психологів у закладах вищої освіти та при підвищенні їх кваліфікації, при розробці професійних програм корекції.

У вступі до дисертації коректно та виважено представлено актуальність теми, об'єкт, предмет дослідження, сформульовано мету і завдання, що цілком відповідають обраній проблематиці та змістовно розкриті як у теоретичній, так і в емпіричній частині роботи. Цілком обґрунтованим і науково переконливими постають теоретико-методологічна база дослідження та обраний здобувачем комплекс діагностичних та розвивальних методів.

Розкриваючи основний зміст дисертації, авторка у її розділах логічно і послідовно виклав матеріал дослідження відповідно до мети та поставлених завдань.

У *першому розділі* «Теоретичні підходи вивчення асертивності як соціально-психологічного механізму вибору стратегій статусної поведінки в сучасній психологічній науці» представлено стан вивчення проблеми стратегій поведінки особистості вітчизняними та зарубіжними дослідниками, розкрито соціально-психологічний зміст понять «стратегія поведінки» та «асертивність», проаналізовано й узагальнено психологічні чинники формування асертивної поведінки, а також розглянуто сучасні підходи до вивчення особливостей статусу сучасної студентської молоді. Запропоновано структурно-функціональну модель асертивності як механізму вибору стратегії статусної поведінки, представлені й описані компоненти асертивності та стратегії статусної поведінки. Теоретико-методологічний аналіз сучасних підходів до вивчення проблеми дослідження дозволив авторці зробити узагальнення, що статус включає в себе становище індивіда в соціальній системі, де кожен індивід має власне уявлення про місце в суспільстві, і відповідно до цього будує свою поведінку, що безсумнівно надає певний вплив на формування його особистості. Дисертанткою визначено, що статусні відмінності відіграють величезну роль в соціальній поведінці в цілому, а в якості статусної характеристики може виступати

будь-яка соціальна і індивідуальна характеристика. Як наголошує Мойсеєнко В.В., систематизація наукових поглядів щодо вивчення асертивності ґрунтується на необхідності розглянути її прояв як риси особистості, яка допомагає студентській молоді зайняти певну ціннісну позицію, і виходячи з цієї позиції, досягти своїх цілей. Дослідницею констатовано, що асертивність розкривається через такі особистісні риси як: конструктивність, цілеспрямованість, впевненість в собі, відповідальність, рішучість, самостійність, незалежність, суб'єктність, наполегливість, ініціативність, вимогливість, здатність до емпатії та рефлексії.

У другому розділі «Організація та методичне забезпечення емпіричного дослідження асертивності як механізму вибору стратегії статусної поведінки студентською молоддю» варто відзначити ґрунтовний підхід Вікторії Василівни до вибору методичного інструментарію. Обґрунтовано доцільність застосування визначеного набору методик із метою дослідження впливу асертивності на вибір стратегії статусної поведінки студентською молоддю. Обсяг вибірки надав можливість здобувачці одержати розгорнуту емпіричну інформацію щодо асертивності як соціально-психологічного механізму вибору стратегій поведінки. Варто зазначити, що здобувачка науково коректно використала методи статистичного аналізу, зокрема кореляційний та факторний аналіз.

У третьому розділі «Емпіричне дослідження асертивності як соціально-психологічного механізму вибору стратегій статусної поведінки студентською молоддю» висвітлено результати емпіричного дослідження відповідно до обраної програми дослідження та теоретичної моделі, яку покладено в основу дисертації; визначено рівень розвитку складових асертивної поведінки, а саме, когнітивного, емоційно-регулятивного і конативного компонентів. Мойсеєнко В.В. встановлено, що у студентської молоді за результатами емпіричного дослідження переважає низький рівень сформованості когнітивного компонента асертивності. Емпіричні зрізи за

емоційно-регулятивним і конативним компонентами свідчать про те, що в досліджуваній вибірці переважає середній рівень розвитку зазначених компонентів. З'ясовано, що середній рівень розвитку компонентів (емоційно-регулятивного і конативного) опосередковують рівень асертивності та створюють позитивні умови для подальшого розвитку асертивної поведінки у студентської молоді. Визначено, що асертивність має взаємозв'язок з психологічними чинниками, які обумовлюють її загальний рівень.

Дисертанткою встановлено, що асертивність має взаємозв'язок зі стратегіями статусної поведінки, і, як наслідок, може впливати на подальший вибір стратегії; виявлено чотирьохфакторну структуру взаємозв'язку асертивності та стратегій статусної поведінки, яка задається наступними факторами: «стратегія активної самореалізації», «деструктивна стратегія», «асертивна стратегія», «стратегія особистісного зростання».

Таким чином, ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи та основними науковими працями здобувача засвідчує актуальність обраної теми дисертації, а коло вирішуваних завдань є таким, що сприяють розкриттю теми та досягненню мети дослідження. Теоретичні положення і висновки, представлені в дисертації, характеризуються науковою новизною, сформульовані автором логічно, чітко та відображають її науковий внесок у роз'яснені наукової проблеми визначення асертивності як соціально-психологічного механізму вибору стратегій статусної поведінки студентською молоддю.

Загалом позитивно оцінюючи рецензовану роботу В. В. Мойсеєнко, вважаємо за доцільне висловити зауваження та побажання до деяких аспектів дисертації.

1. На нашу думку, доцільним було б висвітлення серед методологічних засад суто соціально-психологічних концепцій, які б показували вплив соціального оточення на вибір студентською молоддю стратегій статусної поведінки, наприклад, феномени лідерства, престижності, іміджу, самопрезентації у соціальній групі, конкуренції тощо.

2. На наш погляд, потребує обґрунтування положення про те, чому суб'єктивне соціальне благополуччя є чинником прояву асертивної поведінки студентської молоді та чим аргументується вибір відповідної методики діагностики.

3. У третьому розділі подано факторний аналіз показників асертивності та проявів статусної поведінки студентської молоді. Ми погоджуємось з виділеними авторкою показниками. Проте, варто було б надати більш узагальнену характеристику факторів, що спростило б сприйняття результатів дослідження.

4. Побажанням для дисертантки є розробка та апробація програми соціально-психологічного супроводу формування асертивної поведінки студентської молоді.

Наведені зауваження не ставлять під сумнів вагомість основних результатів дисертаційного дослідження і, отже, не можуть вплинути на його обґрунтовану вище загальну позитивну оцінку.

Дисертація Мойсеєнко Вікторії Василівни за змістом відповідає спеціальності 053 Психологія, має звичайний для науково-кваліфікаційних робіт на здобуття ступеня доктора філософії обсяг і структуру.

Результати дослідження пройшли апробацію шляхом їх обговорення на науково-практичних конференціях, основний зміст та положення дисертації В. В. Мойсеєнко висвітлено у чисельних публікаціях, які надруковані у виданнях, що є фаховими у галузі психології, у міжнародних виданнях, у наукових збірниках матеріалів конференцій міжнародного та всеукраїнського рівнів. Всі основні отримані результати повно відображено у наукових публікаціях авторки, зарахованих за темою дисертації. Слід констатувати також відсутність порушення дисертанткою академічної доброчесності.

Загалом, робота В. В. Мойсеєнко «Асертивність як соціально-психологічний механізм вибору стратегій статусної поведінки студентською молоддю» є оригінальним цілісним науковим дослідженням, що є результатом самостійної дослідницької роботи авторки. Дисертація виконана

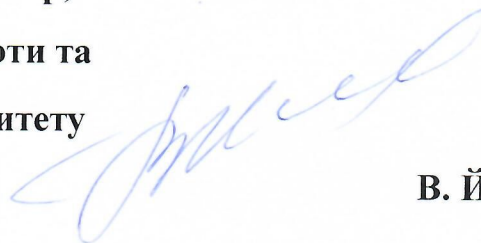
на високому теоретичному та емпіричному рівні, в якій отримано нові наукові обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують проблему визначення асертивності як соціально-психологічного механізму вибору стратегій статусної поведінки студентською молоддю. Робота має практичне застосування, за формою та змістом повністю відповідає вимогам п. 10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 167 від 06 березня 2019 р., а її авторка Мойсеєнко Вікторія Василівна заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія.

Офіційний опонент:

**доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри соціальної роботи та
психології Національного університету**

«Запорізька політехніка»

06.11.2020 р.



В. Й. Бочелюк

